

KS. WALDEMAR BARTOCHA
Łódź

KSZTAŁTOWANIE SIĘ STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ I ZASAD FUNKCJONOWANIA RADY KONFERENCJI BISKUPÓW EUROPY (CCEE)

Kryzys instytucji synodów plenarnych i prowincjonalnych, mający swoje źródło w nie sprzyjających warunkach kościelno-politycznych, przyczynił się do rozwoju nowej formy współpracy pomiędzy biskupami danego kraju lub prowincji kościelnej, jaką stały się Konferencje Biskupów¹. Ich rola koordynująca i inspirująca w dziedzinie działalności duszpasterskiej spotkała się z uznaniem ze strony Stolicy Apostolskiej, która „dobrze rozumiała potrzebę takich spotkań lokalnych i dlatego nie tylko nie czyniła żadnych przeszkód, lecz przeciwnie nawet zachęcała do ich organizowania”².

Sobór Watykański II w Konstytucji *Sacrosanctum concilium* z 4 grudnia 1963 r. oficjalnie uznał istnienie Konferencji Episkopatów, przyznając im określone uprawnienia w sprawach liturgicznych³, a w dekrete *Christus Dominus* z 28 października 1965 r. nadał Konferencjom nową strukturę prawną i dał podstawy rozwoju Konferencji narodowych i regionalnych⁴. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. określił ich cele i zadania oraz zasady tworzenia, skład i sposób funkcjonowania⁵. Z dyspozycji prawodawcy kodeksowego wyraźnie wynika, iż Konferencje Episkopatów mają zwykle charakter narodowy, to znaczy gromadzą

¹ Por. P. Hemperek, *Stanowisko prawne konferencji biskupów*, „Prawo Kanoniczne” 13 (1970), nr 1–2, s. 22–23; T. Pawlúk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. II, Olsztyn 1986, s. 213.

² S. Kasprzak, *Wybrane zagadnienia z prawa kościelnego*, Lublin 2000, s. 218.

³ Por. T. Pawlúk, *Struktury kolegialne w posoborowym prawie kanonicznym*, „Studia Warmińskie” 6 (1969), s. 360–361.

⁴ Por. P. Hemperek, *Stanowisko prawne...*, s. 21, M. Bonet, *Konferencje episkopatu*, „Concilium” 1–10 (1965/6), Poznań 1968, s. 621.

⁵ Por. Kodeks Prawa Kanonicznego, Poznań 1984 (dalej = KPK), kan. 447–459.

biskupów jednego kraju⁶. Niemniej samo prawo kanoniczne stwarza również możliwość erygowania Konferencji o innym zasięgu terytorialnym, lub też o charakterze międzynarodowym⁷. Podjęcie decyzji o nadaniu danej Konferencji Episkopatu mniejszego lub większego zasięgu terytorialnego znajduje się w zakresie kompetencji Stolicy Apostolskiej. Normy kodeksowe podkreślają znaczenie rozwoju współpracy między poszczególnymi Konferencjami Episkopatów na płaszczyźnie międzynarodowej⁸. Szczególną rolę spełniają w tym przypadku spotkania kontynentalne biskupów, które jednak nigdy nie przejmują kompetencji przyznanych Konferencjom Episkopatów⁹. Ich dynamiczny rozwój jest „naturalną konsekwencją intensyfikacji kontaktów osobowych i instytucjonalnych pomiędzy krajami leżącymi w tym samym regionie geograficznym”¹⁰.

Na kontynencie europejskim zacieśnienie wzajemnych relacji między episkopatami dokonuje się między innymi w ramach działalności Rady Konferencji Biskupów Europy (CCEE) oraz Komisji Episkopatów Wspólnoty Europejskiej (COMECE). Celem tego artykułu jest przedstawienie procesu kształtowania się struktury organizacyjnej i mechanizmu funkcjonowania pierwszej z wymienionych instytucji na tle jej natury teologicznej i prawnej¹¹.

GENEZA POWSTANIA CCEE

Rada Konferencji Biskupów Europy powstała w odpowiedzi na potrzebę uregulowania form współpracy między poszczególnymi episkopatami na kontynencie europejskim. Decyzja o powołaniu Rady stanowiła rezultat dojrzałej refleksji podejmowanej przez biskupów i teologów już podczas obrad Soboru Watykańskiego II i była podyktowana wcześniejszymi doświadczeniami w tej materii. Na konieczność ustanowienia takiej instytucji wskazywał także sekretarz generalny Konferencji Episkopatu Francji, Roger Etchegaray, który w zredagowanym przez siebie przedłożeniu przedstawił Konferencjom Episkopatów Europy problemy o zasięgu europejskim, które mogłyby stać się przedmiotem współpracy duszpasterskiej, za-

⁶ Por. tamże, kan. 448 § 1.

⁷ Por. tamże, § 2; por. także Jan Paweł II, Motu proprio *Apostolos suos*, „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie), 1 (1999), nr 16.

⁸ Por. KPK, kan. 459.

⁹ Por. Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostolska „Pastores gregis”*, Kraków 2003, nr 63.

¹⁰ Kongregacja ds. Biskupów, *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum Successores”*, Kielce 2005, nr 23 e.

¹¹ Na temat obecnej struktury prawnej Rady Konferencji Biskupów Europy – por. mój artykuł: *Struktura prawna Rady Konferencji Biskupów Europy*, „Studia Koszalińsko-Kołoobrzeskie”, 8 (2003), s. 243–254. Artykuł poniższy stanowi poszerzenie wspomnianego studium o rys historyczny w celu uchwycenia zmian, jakie dokonywały się w strukturach Rady.

chęca zarazem sekretariaty poszczególnych Konferencji do regularnej i możliwie najszerszej wymiany wszystkich informacji i doświadczeń¹².

W tych okolicznościach doszło 18 listopada 1965 r. do spotkania przewodniczących trzynastu Konferencji Episkopatów Europy, którzy powołali sześcioposobowy komitet w celu powierzenia mu studiów nad znalezieniem sposobów nawiązania bardziej skutecznej współpracy między poszczególnymi Konferencjami Episkopatów¹³. Należy zauważyć, iż początek procesu kształtowania się struktury Rady Konferencji Biskupów Europy był spowodowany spontaniczną inicjatywą nawiązania wzajemnych relacji, jaka wypłynęła ze strony zainteresowanych episkopatów, w odróżnieniu od powołania np. Rady Biskupów Ameryki Łacińskiej (CELAM). W tym ostatnim przypadku inicjatywa wyszła od samej Stolicy Apostolskiej. CELAM została utworzona podczas Konferencji Biskupów Ameryki Łacińskiej, zwołanej przez Piusa XII do Rio de Janeiro z okazji odbywającego się tam Światowego Kongresu Eucharystycznego¹⁴.

Jednym z pierwszych owoców działalności sześcioposobowego komitetu było sympozjum biskupów europejskich, zwołane do Noordwijkerhout w Holandii w lipcu 1967 r. Uczestnicy tego sympozjum zajęli się omawianiem spraw związanych z funkcjonowaniem posoborowych struktur diecezjalnych, a koncentrowali się w szczególności na zadaniach rad kapłańskich i duszpasterskich. Paweł VI wyraził swoje uznanie dla sympozjum i uznał je za „pierwszą i udaną realizację” nawiązania wzajemnych stosunków między episkopatami, zwłaszcza że był to przejaw „solidarności duszpasterskiej”, która tworzy „element nie tylko pożyteczny, ale konieczny dziś dla Kościoła dla pełnego wypełnienia jego misji”¹⁵.

Pomimo tak pozytywnej postawy ze strony papieża, w kręgach Kurii Rzymskiej można było zauważyć pewne oznaki zaniepokojenia, czego wyrazem może być wprowadzenie później do Motu proprio *Ecclesiae sanctae* zapisu o obowiązku uprzedniego informowania Stolicy Apostolskiej o wszystkich inicjatywach o charakterze międzynarodowym, które miałyby być podjęte wspólnie przez kilka Kon-

¹² Por. R. Etchegaray, *Simple note pour éclairer la recherche d'une collaboration pastorale entre les Conférences épiscopales d'Europe*, w: *Les Évêques d'Europe et la nouvelle évangélisation. Conseil des Conférences Épiscopales d'Europe*, red. H. Legrand, Paris 1991, s. 46–52.

¹³ Por. G. Feliciani, *Il Consiglio delle Conferenze episcopali d'Europa (CCEE)*, „Ius Canonicum” 38 (1979), s. 30; por. także F. Filoni, *Le conferenze episcopali*, Vigodarzere 1992, s. 170.

¹⁴ Por. G. Feliciani, *Il Consiglio delle Conferenze Episcopali d'Europa (CCEE) dopo gli avvenimenti del 1989*, w: *Chiese, associazioni, comunità religiose e organizzazioni non confessionali nell'Unione Europea*. Atti del Colloquio Università Cattolica del Sacro Cuore Milano, 28–29 maggio 1999, a cura di A. G. Chizzoniti, Milano 2002, s. 59–60; P. Hemptek, *Międzynarodowa współpraca biskupów i konferencji biskupich*, „Prawo Kanoniczne” 14 (1971) nr 1–2, s. 62. Na temat genezy powstania CELAM – por. A.W. Bunge, L.F. Escalante, *El Consejo Episcopal Latinoamericano (C.E.L.A.M.) y sus Estatutos*, Madrid 2001.

¹⁵ Por. *Lettre de Paul VI au Cardinal B. Alfink*, w: *Les Évêques d'Europe...*, s. 54. Na ten temat por. także: G. Feliciani, *Il Consiglio delle Conferenze Episcopali d'Europa (CCEE) dopo gli avvenimenti del 1989*, s. 60–61.

ferencji Episkopatów¹⁶. To, że jakieś obawy w tej materii istniały, potwierdza także analiza tekstu przemówienia kardynała B. Alfinka wygłoszonego podczas otwarcia sympozjum. Jego autor podkreśla stanowczo, iż nie ma „żadnej tendencji separatystycznej”, a wręcz przeciwnie dominuje pragnienie autentycznej jedności¹⁷.

Dwa lata później, podczas drugiego sympozjum, które odbyło się 7–10 lipca 1969 r. w Coire w Szwajcarii ponownie nawiązano do tematu pierwszego sympozjum, ale tym razem w kontekście rozważań nad misją kapłanów w Kościele i we współczesnym świecie. Obydwa wspomniane sympozja uwydatniły konieczność powołania instytucji o charakterze stałym. W konsekwencji, 23–24 marca 1971 r., za aprobatą papieża Pawła VI, doszło do spotkania siedemnastu przedstawicieli Konferencji Episkopatów europejskich pod przewodnictwem arcybiskupa Marsylii R. Etchegaray. Zatwierdzili oni tymczasowy statut (na dwa lata w ramach eksperymentu), wybrali przewodniczącego, dwóch wiceprzewodniczących oraz członków sekretariatu. Struktura Rady została ujęta w tzw. *Normae directivae*, bez ciągłej numeracji, składających się z pięciu rozdziałów¹⁸. W 1973 r. ponownie przeanalizowano dyspozycje statutowe i nadano im numerację. W ten sposób zmodyfikowany statut Rady został zatwierdzony na trzy lata. Nowością, jaką wprowadzono, było wydłużenie długości kadencji członków Rady z dwóch do trzech lat¹⁹. 10 stycznia 1977 r. Kongregacja do Spraw Biskupów oficjalnie zaaprobowała Statut CCEE²⁰.

¹⁶ Por. Paweł VI, Motu proprio *Ecclesiae sanctae*, nr 41 § 5, w: Posoborowe Prawodawstwo Kościelne, red. E. Szafranski, nr 101, t. I, z. 1, s. 75–76.

¹⁷ Por. *La relation entre les Églises locales et L'Église universale. Discours d'ouverture du cardinal B. Alfink*, w: *Les Évêques d'Europe...*, s. 57–58. W przemówieniu tym czytamy m.in.: „Aucune tendance séparatiste ne peut donc être à la base de cette réunion, mais plutôt un désir d'unité. Une unité qui ne peut pas nuire au caractère pluriforme de l'Église. Et une unité ne serait pas authentique si elle n'était pas prête à s'insérer dans l'unité que le Seigneur a donnée à son Église par le ministère et la personne du souverain pontife avec lequel nous nous sentons aujourd'hui en profonde communion de coeur et de pensée”.

¹⁸ Por. G. Feliciani, *Il CCEE dopo gli avvenimenti del 1989*, s. 62.

¹⁹ Por. *Normae directivae (Romae, die 20. octobris 1973)*, w: *Les Évêques d'Europe...*, s. 483. W rozdziale trzecim pt. *Organisatio* powyższych norm regulujących funkcjonowanie Rady czytamy: „Membra CCEE sunt episcopi a singulis Conferentis Episcopalis ad tres annos electi...”, podczas gdy w tym samym rozdziale *Normae directivae* (25 mars 1971) widniało: „Membra CCEE sunt Episcopi delegati a singulis CE ad duos annos electi...”.

²⁰ Por. *Decretum recognitionis (1977)*, w: *Les Évêques d'Europe...*, s. 484. Na ten temat por. także: I. Furer, *Le conferenze episcopali nei loro rapporti reciproci*, w: *Natura e futuro delle Conferenze episcopali. Atti del Colloquio internazionale di Salamanca (3–8 gennaio 1988)*, a cura di H. Legrand, J. Manzanares, A. García y García, Bologna 1988, s. 170–171.

STRUKTURA CCEE W ŚWIETLE *NORMAE DIRECTIVAE* Z 10 STYCZNIA 1977 R.

Normae directivae z 10 stycznia 1977 r., w odróżnieniu od tych z 20 października 1973 r., dzielą się na 8 rozdziałów i obejmują w sumie 14 artykułów²¹. W pierwszym rozdziale, poświęconym naturze i celowi, prawodawca statutowy stwierdza, iż Rada Konferencji Biskupów Europy ma przyczyniać się do urzeczywistniania ducha kolegialnego i rozwoju współpracy między Konferencjami na płaszczyźnie europejskiej, a tym samym dążyć do pomnożenia dobra Kościoła i budowania bardziej doskonałej jedności²². W sprecyzowanym w ten sposób celu instytucjonalnym Rady odnajdujemy echa nauczania Soboru Watykańskiego II, zawartego w numerze 38 dekretu *Christus Dominus*, w którym czytamy, iż „należy popierać kontakty pomiędzy biskupimi konferencjami różnych narodów w celu pomnażania większego dobra”.

W tym duchu soborowym należy rozumieć także sformułowanie drugiego artykułu statutu Rady, który wyraźnie zaprzecza jakoby Rada mogła mieć jakkolwiek władzę prawną czy to w odniesieniu do poszczególnych Konferencji Episkopatów lub w stosunku do Kościołów partykularnych²³. Nie można zatem rozpatrywać Rady w kategoriach instytucji nadrzędnej o jakiś szczególnych uprawnieniach. Nie jest ona bowiem konferencją kontynentalną, ale ma za zadanie popierać rozwój wzajemnych kontaktów między Konferencjami i wymianę informacji, czyli pozostaje niejako w służbie poszczególnych Konferencji²⁴.

Na czym polega ta posługa, prawodawca statutowy ściśle precyzuje w rozdziale drugim, poświęconym zadaniom Rady. Norma statutowa stanowi w tym przypadku wiernie odzwierciedlenie wskazań, zawartych w numerze 41 § 5 motu proprio *Ecclesiae Sanctae* z 6 sierpnia 1966 r. Wśród sposobów realizacji tej służby, jaką pełni Rada na rzecz poszczególnych Konferencji, wymienia się: przekazywanie kryteriów działania w zakresie duszpasterskim, przesyłanie pism zawierających decyzje Konferencji oraz dokumentów opublikowanych wspólnie przez biskupów, urzędowe powiadomienia o różnych inicjatywach apostolatu, które mogą okazać się przydatne w podobnych sytuacjach, przekazywanie informacji o sprawach, szczególnie istotnych z punktu widzenia obecnego czasu oraz podejmowanie analizy wspólnych problemów duszpasterskich²⁵.

Jeżeli chodzi o skład personalny, Radę tworzą biskupi wybrani na trzy lata, zgodnie z normami wyboru, obowiązującymi w poszczególnych Konferencjach Episkopatów. Natomiast biskupi pochodzący z regionów czy z narodów lub prowincji kościelnych, gdzie nie istnieją Konferencje Episkopatów, mogą wspólnie

²¹ Por. *Normae directivae* (die 10 ianuarii anno 1977), w: *Les Évêques d'Europe...*, s. 484–487.

²² Por. tamże, art. 1.

²³ Por. tamże, art. 2.

²⁴ Por. G. Feliciani, *Il Consiglio delle Conferenze episcopali d'Europa (CCEE)*, s. 31.

²⁵ Por. *Normae directivae* (die 10 ianuarii anno 1977), art. 3.

wyznaczyć biskupa – delegata, pod warunkiem że poprosi ich wyraźnie o to sam przewodniczący CCEE²⁶.

Czwarty z rozdziałów *Normae directivae* z 1977 r. prezentuje wewnętrzną strukturę organizacyjną Rady, do której zaliczyć należy zebranie plenarne, prezydium, komisje oraz sekretariat. Dyspozycje prawodawcy statutowego w tej materii pozostają związane w swojej treści i zawierają się w czterech artykułach.

Pierwszoplanową i najbardziej uprzywilejowaną pozycję wśród wymienionych organów Rady zajmuje zebranie plenarne, które ma najbardziej rozbudowane uprawnienia. W zakresie jego kompetencji znajduje się bowiem wyznaczenie członków pozostałych organów. Zebranie powołuje prezydium i sekretarza Rady na trzyletnią kadencję. Zgodnie z normami statutu zebranie plenarne powinno być zwoływane przynajmniej raz w roku. Miejsce i czas zebrania ustala poprzednie zebranie bądź samo prezydium. Co do zebrań nadzwyczajnych Rady postanawia się, aby zwoływać je na prośbę zebrania, prezydium, czy też na wniosek przynajmniej dziesięciu członków Rady. Porządek dnia przygotowany jest przez przewodniczącego Rady i powinien być podany w odpowiednim czasie do wiadomości członków Rady oraz przekazany Kongregacji ds. Biskupów²⁷.

Prawodawca uściśla także zakres obowiązków osób wchodzących w skład pozostałych organów Rady. Prezydium, które tworzy przewodniczący i dwóch wiceprzewodniczących ma za zadanie kierować pracami Rady²⁸. Natomiast sekretarzowi powierza się koordynację działalności sekretariatu. W zakresie jego kompetencji znajduje się prawo zwołania sekretarzy różnych Konferencji Episkopatów w celu wymiany informacji i podjęcia bardziej pogłębionej refleksji nad wspólnymi sprawami²⁹. Sekretarz może to jednak uczynić jedynie na wniosek prezydium. Należy zauważyć, iż w przypadku tej normy mamy do czynienia z wypełnieniem dyspozycji zawartej w motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, które wskazuje na sekretariaty jako narzędzia najbardziej odpowiednie w rozwoju relacji między poszczególnymi Konferencjami³⁰.

Jeżeli chodzi o procedurę wyborów prawodawca statutowy stwierdza, iż obowiązują przepisy, jakie w tej materii podaje *Kodeks Prawa Kanonicznego*³¹. Jedynie przy zmianie statutów Rady wymaga się uzyskania większości kwalifiko-

²⁶ Por. tamże, art. 4.

²⁷ Por. tamże, art. 5.

²⁸ Por. tamże, art. 6.

²⁹ Por. tamże, art. 12: *Ad informationem augendam et problemata communia disceptanda pro opportunitate Secretarius de mandato Praesidii Secretarios Conferentiarum Episcopaliū Europae convocare potest.*

³⁰ Por. G. Feliciani, *Il Consiglio delle Conferenze episcopali d'Europa (CCEE)*, s. 33.

³¹ Por. *Normae directivae (die 10 ianuarii anno 1977)*, art. 5: *Electiones fiunt ad normas CIC.*

wanej, czyli aprobaty dwóch trzecich członków, którzy jednakże nie mogą dokonać reformy norm statutowych bez zgody Stolicy Apostolskiej³².

Kończąc analizę *Normae directivae* z 1977 r., można wysunąć wnioski, iż w linii zasadniczej powtarzają one dyspozycje poprzednich statutów, starając się doprecyzować sprawę procedur i uprawnień, aby umożliwić bardziej efektywne funkcjonowanie Rady. Z drugiej strony – jak trafnie zauważa G. Feliciani³³ – pewną innowacją jest wprowadzenie ściślejszej kontroli ze strony Stolicy Apostolskiej, czego wyrazem jest norma nakazująca przesyłanie porządku dnia i protokołów zebrań do Kongregacji ds. Biskupów oraz obowiązek wcześniejszego informowania Stolicy Apostolskiej o zamiarze zwołania sympozjów czy kongresów biskupów³⁴. Na uwagę zasługuje również fakt, że przed wydaniem dekretu zatwierdzającego *Normae directivae* Kongregacja ds. Biskupów uznała za stosowne zasięgnąć opinii Rady Publicznych Spraw Kościoła³⁵, która była urzędem odpowiedzialnym za relację z władzami państwowymi. W tym kontekście słuszna wydaje się opinia wspomnianego już powyżej G. Felicianiego, który twierdzi, iż Stolica Apostolska nie wykluczała ewentualnego zamieszania czy zaniepokojenia, jakie mogłoby być spowodowane działalnością Rady w niektórych krajach zachodnich. Już sama koncepcja jedności europejskiej, wznosząca się ponad jakiegokolwiek podziały ekonomiczne, polityczne i militarne, jaką przedstawiała ta nowa instytucja, była wyjątkowo śmiała w stosunku do wypracowanych wcześniej projektów integracji, zwłaszcza jeżeli weźmiemy pod uwagę, że Europa była podzielona w tym czasie na dwa przeciwstawne, wrogie sobie bloki³⁶.

Wyrazem dążenia do przewyciężenia istniejących na kontynencie podziałów jest również zasada, jaką kierowano się przy określeniu obszaru działalności Rady. Podczas gdy terytorium Konferencji Episkopatu pokrywało się na ogół z terytorium danego państwa, tak w tym przypadku czyni się jedynie ogólną wzmiankę o Europie. Wprawdzie *Normae directivae* nie podają szczegółowo, które z Konferencji wchodzi do Rady, to jednak z broszury zredagowanej przez sekretariat CCEE wynika, iż obejmowała ona wówczas terytorium 19 Konferencji Episkopatów (Austrii, Belgii, Francji, Niemiec, Konferencji Berlina, Wielkiej Brytanii i Walii, Szkocji, Grecji, Irlandii, Polski, Portugalii, Skandynawii, Hiszpanii,

³² Por. tamże, art 14: *Statutum mutari potest consentientibus duabus ex tribus partibus membrorum CCEE et de consensu Sanctae Sedis*.

³³ Por. G. Feliciani, *Il CCEE dopo gli avvenimenti del 1989*, s. 65.

³⁴ Por. *Normae directivae* (die 10 ianuarii anno 1977), art. 11: *Quoties peculiaris adiuncta vel pastoralis necessitas id suadeant, membra CCEE decernere possunt de Episcoporum congressionibus vel symposiis convocandis. Priusquam huiusmodi consilium ad affectum adducatur, Santa Sedes opportune tempre utili edoceatur*.

³⁵ W wyniku reformy Kurii Rzymskiej, dokonanej przez Jana Pawła II 28 czerwca 1988 r. Konstytucją *Pastor Bonus* Rada Publicznych Spraw Kościoła przestała istnieć. Jej kompetencje przejął Sekretariat Stanu, który został podzielony na dwie sekcje: 1) spraw ogólnych i 2) do relacji z państwami. Na ten temat por. S. Kasprzak, dz.cyt., s. 188.

³⁶ Por. G. Feliciani, *Il CCEE dopo gli avvenimenti del 1989*, s. 65.

Szwajcarii i Węgier) oraz innych regionów, w których nie istniała tego typu instytucja skupiająca episkopat danego kraju, jak: Bułgaria, Czechosłowacja, Łotwa, Litwa i Rumunia³⁷.

Normae directivae z 11 stycznia 1977 r. zostały ponownie zatwierdzone przez Kongregację ds. Biskupów *ad quinquennium* 19 grudnia 1981 r.³⁸.

PRZYCZYNY PONOWNEJ REORGANIZACJI STRUKTURY CCEE

Wymogi związane z procesem nowej ewangelizacji narodów kontynentu europejskiego i wydarzenia o znaczeniu historycznym z 1989 r., które w krótkim czasie zmieniły oblicze Europy wskazywały na konieczność dokonania bezpośrednich zmian w strukturach Rady, co z kolei wiązało się z rewizją jej dotychczasowych statutów. Niewątpliwie do reformy statutów Rady przyczyniło się Pierwsze Zgromadzenie Specjalne Synodu Biskupów Europy, które odbyło się w Rzymie od 28 listopada do 14 grudnia 1991 r. To właśnie wtedy nakreślono kierunki działań zmierzających do nowej ewangelizacji narodów Europy i umacniania więzi między Kościołami na kontynencie europejskim. Rok później, podczas spotkania przewodniczących Konferencji Episkopatów Europy w Rzymie (w grudniu 1992 r.), Ojciec Święty Jan Paweł II, po wysłuchaniu opinii wyrażonych przez uczestników zebrania, podjął decyzję o mianowaniu poszczególnych przewodniczących Konferencji Episkopatów Europy członkami zwyczajnymi Rady³⁹. Od tego momentu do nich należało zaangażowanie się w bezpośredni sposób w przeprowadzenie reformy jej struktury organizacyjnej, co ostatecznie zaowocowało opracowaniem nowych statutów Rady, które 2 grudnia 1995 r. zostały zatwierdzone przez Stolicę Apostolską⁴⁰.

NATURA TEOLOGICZNA CCEE

Wedle Motu proprio *Apostolos suos* Jana Pawła II o naturze teologicznej i prawnej Konferencji Episkopatów „kiedy biskupi na jakimś obszarze sprawują razem pewne funkcje pasterskie dla dobra swoich wiernych, to wspólne spełnianie posługi biskupiej staje się konkretną realizacją ducha kolegialnego, który jest duszą współpracy między biskupami na szczeblu regionalnym, krajowym i międ-

³⁷ Por. G. Feliciani, *Il Consiglio delle Conferenze episcopali d'Europa (CCEE)*, s. 32.

³⁸ Por. *Decretum recognitionis (1981)*, w: *Les Évêques d'Europe...*, s. 487.

³⁹ Por. J. González-Ayesta, *La riforma degli statuti del Consiglio delle conferenze dei Vescovi d'Europa*, „*Ius Ecclesiae*”, 9 (1997) nr 1, s. 396.

⁴⁰ Por. Congregazione per i Vescovi, *Decreto di approvazione il nuovo Statuto del Consiglio delle Conferenze dei Vescovi d'Europa*, „*Ius Ecclesiae*” 9 (1997) nr 1, s. 391.

dzynarodowym”⁴¹. W Dyrektorium o posłudze duszpasterskiej biskupów *Ecclesiae imago* podkreśla się natomiast, że „Konferencje są znakomitym narzędziem pozwalającym na umocnienie ducha komunii z Kościołem powszechnym oraz między poszczególnymi Kościołami partykularnymi”⁴². W analogiczny sposób na temat funkcji tych instytucji w hierarchicznej strukturze organizacyjnej Kościoła wypowiada się Jan Paweł II w posynodalnej Adhortacji apostolskiej *Pastores gregis*, stwierdzając, że „Konferencje Episkopatu wyrażają i realizują [...] ducha kolegalności jednoczącego biskupów oraz, w konsekwencji, komunie pomiędzy różnymi Kościołami, ustalając pomiędzy nimi, szczególnie tymi najbliższymi sobie, ścisłe relacje w poszukiwaniu wyższego dobra”⁴³.

Dokonując analizy i interpretacji normy statutowej określającej naturę i cel powołania Rady Konferencji Biskupów Europy, można stwierdzić, iż instytucja ta jest organizmem komunii ustanowionym w celu dania adekwatnej odpowiedzi na potrzebę wprowadzenia odpowiednich form współpracy między Konferencjami Episkopatów na kontynencie europejskim⁴⁴. Jako jeden z podstawowych celów istnienia Rady Konferencji Biskupów Europy wymienia się realizację zasady kolegalności we wspólnocie hierarchicznej z Biskupem Rzymu. Nie chodzi jednak tutaj o kolegalność właściwą aktom stanu biskupiego jako podmiotu najwyższej władzy nad całym Kościołem, ponieważ na płaszczyźnie zrzeszeń Kościołów partykularnych biskupi stojący na ich czele nie sprawują łącznie swej posługi pasterskiej poprzez akty kolegalne równe aktom Kolegium Biskupów⁴⁵.

Podobnie zatem, jak w przypadku Konferencji Episkopatów na poziomie narodowym działalność Rady Konferencji Biskupów Europy stanowi konkretną formę realizacji ducha kolegalnego, w której wyraża się troska biskupów o Kościół powszechny oraz poszczególne Kościoły partykularne. Zasadniczego fundamentu teologicznego tej instytucji należy upatrywać w eklezjologii komunii, w której ramach trzeba umieścić kolegalność biskupów. W tym kontekście warto podkreślić, iż w swojej różnorodności form kolegalność urzeczywistnia się nie tyle w relacji biskupów z następcą św. Piotra jako głową Kolegium Biskupów, ile bardziej w relacji wzajemnej komunii między poszczególnymi Kościołami oraz

⁴¹ *Apostolos suos*, nr 12; por. także Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 23, w: *Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, s. 126; *Synod Biskupów z 1985 r., Relacja końcowa II*, C, 4, „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, nr 12*/1985, s. 6.

⁴² Kongregacja ds. Biskupów, Dyrektorium o posłudze duszpasterskiej biskupów *Ecclesiae imago*, 22 lutego 1973 r., w: PPK, t. VI, z. 1, nr 10370–11035.

⁴³ *Pastores gregis*, nr 63.

⁴⁴ Por. Consiglio delle Conferenze dei Vescovi d'Europa (CCEE), *Statuto*, 2 dicembre 1995, w: *Ius Ecclesiae* 9 (1997) nr 1, art. 1: *Il Consiglio delle Conferenze dei Vescovi d'Europa (CCEE) è un organismo di comunione tra le Conferenze Episcopali d'Europa...*

⁴⁵ Por. *Apostolos suos*, nr 10; por. także *Pastores gregis*, nr 63.

między nimi a Kościołem powszechnym⁴⁶. Mając na względzie fakt, iż zadaniem Rady Konferencji Biskupów Europy jest zacieśnienie współpracy między episkopatami Europy w celu inspirowania i promowania procesu nowej ewangelizacji, nie sposób nie zauważyć, iż proces ewangelizacji jako zadanie biskupów należących do danej Konferencji Episkopatu obraca się właśnie wokół tych dwóch aspektów, to znaczy wokół bliskości z Kościołami w określonym kontekście społeczno-kulturowym i otwarcia ku wzajemnemu dawaniu i otrzymywaniu wewnątrz wspólnoty Kościołów (*communio ecclesiarum*).

Na fakt ścisłej zależności między głoszeniem Ewangelii a świadectwem głębokiej jedności i komunii między wszystkimi Kościołami lokalnymi zwraca również uwagę Jan Paweł II w Adhortacji posynodalnej *Ecclesia in Europa*, gdy stwierdza, co następuje: „Przez »wymianę darów« między różnymi Kościołami lokalnymi stają się udziałem wszystkich doświadczenia i refleksje Europy Zachodniej i Wschodniej, Północnej i Południowej, a Kościoły przyjmują wspólne kierunki duszpasterskie; »wymiana darów« stanowi zatem coraz bardziej znaczący wyraz poczucia kolegialności biskupów kontynentu, pozwalającej im głosić razem, śmiało i wiernie imię Jezusa Chrystusa, jedyne źródła nadziei dla wszystkich w Europie»⁴⁷. Rada Konferencji Biskupów Europy staje się zatem „skutecznym narzędziem wspólnego szukania stosownych dróg ewangelizacji Europy”⁴⁸ i przyczynia się do autentycznej współpracy oraz coraz pełniejszej komunii między poszczególnymi diecezjami i krajowymi Konferencjami Episkopatów w skali całego kontynentu.

NATURA PRAWNA CCEE

Rada Konferencji Biskupów Europy nie jest Konferencją Episkopatu ani nie ma kompetencji do niej należących⁴⁹. Biorąc pod uwagę status prawny zalicza się ją do zebrań międzynarodowych Konferencji Episkopatów, które funkcjonują w odmienny sposób niż Konferencje Episkopatów ustanowione dla większej liczby narodów (na przykład Konferencja Skandynawska)⁵⁰. Rada Konferencji Biskupów Europy różni się od Konferencji Episkopatu tym, że nie składa się z poszczególnych biskupów, ale złożona jest z całych Konferencji Episkopatów, które

⁴⁶ Por. A. Antón, *La tarea evangelizadora del obispo en su Iglesia particular y en su respectiva conferencia episcopal (II)*, „Gregorianum” 76 (1995) nr 2, s. 306.

⁴⁷ Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Ecclesia in Europa*, Kraków 2003, nr 53.

⁴⁸ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do członków Rady Konferencji Episkopatów Europy* (16 kwietnia 1993 r.), „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, nr 7/1993, s. 30.

⁴⁹ Por. J. González-Ayesta, art. cyt., s. 395.

⁵⁰ Por. G. Feliciani, *Le conferenze episcopali*, w: *Collegialità e primato. La suprema autorità nella Chiesa*, Bologna 1993, s. 210–211; J.I. Arrieta, *Diritto dell'organizzazione ecclesiastica*, Milano 1997, s. 512.

na zebrania plenarne wysyłają swoich przedstawicieli. W odróżnieniu od Konferencji Episkopatów istniejących w poszczególnych krajach Radzie nie przysługują uprawnienia ustawodawcze, ponieważ jej funkcja ogranicza się do zagwarantowania współpracy między episkopatami narodów Europy. Natura prawna Rady wyraża się zatem w zdefiniowaniu jej jako organizmu komunii.

Poprzednie statuty podkreślały, iż instytucja ta nie ma żadnej władzy prawnej na Konferencjach Episkopatów oraz w Kościołach partykularnych⁵¹. W dyspozycjach nowego statutu nie czyni się bezpośredniej wzmianki na ten temat, ponieważ wychodzi się z założenia, że z samego pojęcia Rady jako organizmu komunii wynika, iż jest organem pozbawionym prerogatyw ustawodawczych. Niektórzy z kanonistów w celu uniknięcia nieporozumień opowiadają się za bardziej wyraźnym potwierdzeniem braku władzy prawnej Rady, tak jak to zostało zawarte w poprzednich statutach⁵².

Nowy statut modyfikuje także i samą nazwę instytucji, która obecnie nazywa się *Consilium Conferentiarum Episcoporum Europae*, a nie *Consilium Conferentiarum Episcopaliū Europae*. Na pierwszy rzut oka ta zmiana może wydawać się bez znaczenia, ale według opinii G. Felicianiego ma ona swoje uzasadnienie. Kanonista ten zwraca uwagę na fakt, iż poprzednia nazwa instytucji mogła błędnie wskazywać na istnienie jakiejś konferencji na poziomie europejskim, a poza tym nie była do końca zgodna z terminologią przyjętą przez Sobór Watykański II a usankcjonowaną przez Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r.⁵³.

SKŁAD PERSONALNY I STRUKTURA ORGANIZACYJNA CCEE W ŚWIETLE STATUTU Z 2 GRUDNIA 1995 R.

Skład personalny Rady Konferencji Biskupów Europy stanowią wszystkie Konferencje Episkopatów istniejące na kontynencie europejskim, które są reprezentowane na mocy prawa przez swoich przewodniczących. Tym ostatnim przysługuje prawo głosu decydującego podczas zebrań plenarnych⁵⁴. Każda z Konferencji Episkopatu ma prawo wysłać na zebranie także drugiego biskupa, ale tylko z głosem doradczym. Z przewodniczącymi poszczególnych Konferencji Episkopatów mogą zostać zrównani w prawach biskupi będący przedstawicielami episkopatów regionów, w których nie erygowano Konferencji Episkopatu. Podjęcie decyzji w tej ma-

⁵¹ Por. *Normae directivae (die 10 ianuarii anno 1977)*, art. 2: *CCEE nullam habet potestatem iuridicam in Conferentias Episcopales vel Ecclesias particulares...*

⁵² Por. J. González-Ayesta, art.cyt., s. 397.

⁵³ Por. G. Feliciani, *Il Consiglio delle Conferenze dei Vescovi d'Europa (C.C.E.E.)*, „Antoniano” 79 (2004) z. 4, s. 644.

⁵⁴ Por. *Statuto*, art. 3 § 1: *Al Consiglio delle Conferenze dei Vescovi d'Europa appartengono quali membri tutte le Conferenze Episcopali presenti in Europa, rappresentate di diritto dal loro Presidente, che gode di voto deliberativo.*

terii należy do kompetencji zebrania plenarnego Rady Konferencji Biskupów Europy⁵⁵. Dyspozycja prawodawcy statutowego nie precyzuje jednak ściśle, na czym miałyby polegać owo zrównanie. Według opinii J. González-Ayesty wiąże się ono tylko z faktem przyznania biskupom reprezentującym regiony kościelne prawa głosu decydującego podczas zebrań plenarnych, nie obejmuje natomiast możliwości wyboru ich do grona prezydium⁵⁶.

Normy statutowe przewidują również procedurę postępowania, w sytuacji gdyby przewodniczący jakiejś Konferencji miał prawną przeszkodę i nie mógł uczestniczyć w pracach Rady. W tym przypadku możliwe są dwa rozwiązania. W Konferencjach reprezentowanych podczas posiedzeń Rady przez dwóch delegatów prawo głosu decydującego przechodzi na drugiego z biskupów, który cieszył się dotychczas jedynie prawem głosu doradczego. Natomiast tam, gdzie Konferencja miała jednego przedstawiciela, którym był z urzędu jej przewodniczący, deleguje się innego biskupa. Prawo wyznaczenia delegata znajduje się w zakresie kompetencji przewodniczącego danej Konferencji Episkopatu⁵⁷.

W końcowej części artykułu, poświęconego składowi personalnemu Rady Konferencji Biskupów Europy, prawodawca stwierdza, iż biskupi, którzy nie są członkami Konferencji Episkopatów, powinni zostać w odpowiedni sposób włączeni w działalność Rady⁵⁸. Podsumowując powyższe rozważania, trzeba podkreślić, że obowiązujący statut nie odróżnia wystarczająco precyzyjnie statusu członka Rady od pozycji członka zebrania plenarnego.

Rada Konferencji Biskupów ma określoną strukturę organizacyjną, której istnienie wynika z postanowień statutów. Podstawową formą działalności tej instytucji jest zebranie plenarne, które odbywa się przynajmniej raz w roku. Termin oraz miejsce zwołania zebrania plenarnego są ustalane podczas ostatniego posiedzenia Rady bądź przez prezydium. Na podstawie normy statutowej można wyróżnić trzy podmioty, na których wniosek następuje zwołanie zebrania. Prawodawca stwierdza, iż może dokonać się ono na prośbę samego zebrania, prezydium lub przynajmniej dziesięciu członków⁵⁹.

W rzeczywistości jednak samo zebranie plenarne nie może zapewnić działaniu Rady charakteru permanentnego, który jest wymagany ze względu na jej cel instytucjonalny. W związku z tym obok zebrania plenarnego zawiera ona inne struktury wewnętrzne, zwane inaczej stałymi organami Rady. Wedle obecnego statutu Rady należą do nich: urząd przewodniczącego i dwóch wiceprzewodniczących, prezydium oraz sekretarz generalny i sekretariat. Zebranie plenarne może również podjąć decyzję o ustanowieniu delegatów lub komisji. Dopiero biorąc pod uwagę zebrania plenarne i organa o charakterze stałym, można mówić o peł-

⁵⁵ Por. tamże, § 3.

⁵⁶ Por. J. González-Ayesta, art.cyt., s. 398.

⁵⁷ Por. *Statuto*, art. 3 § 2.

⁵⁸ Por. tamże, § 4.

⁵⁹ Por. tamże, art. 4 § 1.

nej strukturze organizacyjnej Rady Konferencji Biskupów Europy, której skuteczność działania będzie w znacznym stopniu zależała od harmonijnego współdziałania pomiędzy nimi.

Obok zebrania plenarnego drugim ważnym organem, który kieruje pracami Rady, jest prezydium, składające się z przewodniczącego i dwóch wiceprzewodniczących⁶⁰. Przewodniczący reprezentuje Radę na forum zewnętrznym⁶¹ zarówno jeżeli chodzi o relacje z najwyższą władzą Kościoła, poszczególnymi Konferencjami Episkopatów, jak również w kontaktach z różnymi instytucjami państwowymi. Do jego zadań należy także przygotowanie porządku dnia zebrania plenarnego⁶². Wyboru przewodniczącego i wiceprzewodniczących Rady dokonuje zebranie plenarne spośród przewodniczących Konferencji Episkopatów na pięć lat, z możliwością ponownego zatwierdzenia na następną pięcioletnią kadencję⁶³. Wprowadzenie tych ostatnich dyspozycji wydaje się, że ma na celu nadanie prezydium większej stabilności, która ułatwia realizację zaplanowanych zadań oraz gwarantuje ciągłość w prowadzeniu prac⁶⁴.

Prawodawca statutowy przewiduje również procedurę postępowania w sytuacji, gdy przewodniczący bądź wiceprzewodniczący Rady Konferencji Biskupów Europy ustąpi, np. ze względu na zakończenie kadencji, z urzędu przewodniczącego własnej Konferencji Episkopatu. W takim przypadku, zgodnie z normą statutową, pozostaje nadal przewodniczącym lub wiceprzewodniczącym Rady i zachowuje pełne prawa, jakie przysługują mu ze względu na pełniony urząd⁶⁵.

Właściwemu funkcjonowaniu zebrania plenarnego oraz prezydium Rady Konferencji Biskupów Europy służy sekretariat, który podobnie jak w przypadku narodowych Konferencji Episkopatów jest urzędem stałym pełniącym rolę centrum informacji⁶⁶. Utworzenie tego organu wydaje się absolutnie konieczne ze względu na fakt, że Rada jako instytucja kolegialna nie jest w stanie stawić czoła wszystkim zadaniom o charakterze stałym. Pracami sekretariatu kieruje sekretarz generalny, wybierany na pięć lat przez zebranie plenarne. Sekretarz generalny pełni przede wszystkim funkcje o charakterze wykonawczym i technicznym, przyczyniając się w ten sposób do pożytecznego i harmonijnego rozwoju działalności Rady. Prawodawca statutowy podkreśla, że sekretarz sprawuje nadzór i koordynuje pracę sekretariatu w sposób określony przez przewodniczącego Ra-

⁶⁰ Por. tamże, § 2.

⁶¹ Por. tamże, § 3.

⁶² Por. tamże, § 1.

⁶³ Por. tamże, § 2.

⁶⁴ Por. J. González-Ayesta, art. cyt., s. 400.

⁶⁵ Por. *Statuto*, art. 4 § 2.

⁶⁶ Por. G. Ghirlanda, *Conferenza dei vescovi*, w: *Nuovo dizionario di diritto canonico*, Edizioni San Paolo 1993, s. 256.

dy⁶⁷. Jeżeli chodzi o procedurę mianowania wyższych współpracowników sekretariatu, np. zastępcy sekretarza generalnego, zadanie to powierza się Prezydium.

Biorąc pod uwagę prawodawstwo posoborowe i ustawodawstwo kodeksowe, można wyodrębnić trzy płaszczyzny działalności sekretariatu generalnego, który jest jednym z organów stałych każdej Konferencji Episkopatu. Po pierwsze do jego kompetencji należy sporządzanie protokołów zebrań plenarnych i posiedzeń Rady stałej oraz komunikowanie ich treści wszystkim członkom Konferencji⁶⁸. Natomiast druga płaszczyzna zawiera czynności, jakie sekretariat spełnia na zlecenie przewodniczącego lub Rady stałej, trzecia zaś odnosi się do utrzymywania praktycznych kontaktów z innymi Konferencjami, m.in. poprzez przekazywanie informacji na temat podejmowanych działań i wydawanych dokumentów⁶⁹. Według opinii F. Ramos zakres funkcji tego organu w rzeczywistości jest znacznie szerszy od zadań, jakie mu przyznaje prawodawca kodeksowy, ponieważ aktualnie urząd ten musi przygotować i zapewnić realizację tych wszystkich czynności, które warunkują prawidłowy i uporządkowany rozwój działalności Konferencji⁷⁰.

Zadania sekretariatu Rady Konferencji Biskupów Europy pokrywają się w zasadzie z tymi, jakie przewiduje Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. w odniesieniu do sekretariatu generalnego każdej Konferencji Episkopatu. Z analizy dyspozycji prawodawcy statutowego wynika, że sekretariat Rady jest organem doradczym, który służy pomocą zebraniu plenarnemu, przewodniczącemu, prezydium, delegatom i komisjom. Poza tym odpowiada za wymianę dokumentów i dekretów z poszczególnymi Konferencjami Episkopatów, jak również gdy wymagają tego określone okoliczności w pożytecznych sprawach porozumiewa się z członkami Rady Konferencji Biskupów Europy⁷¹. Po wysłuchaniu opinii prezydium zebranie plenarne wyznacza siedzibę sekretariatu⁷².

Do prerogatyw zebrania plenarnego zalicza się również prawo ustanawiania komisji i mianowania delegatów. Na podstawie analizy norm statutowych można

⁶⁷ Por. *Statuto*, art. 4 § 5.

⁶⁸ Por. KPK, kan. 458 § 1; por. J. Listl, *Plenarkonzil und Bischofskonferenz*, w: *Handbuch des katholischen Kirchenrecht*, Regensburg 1983, s. 312. Czytamy tutaj: *Das Generalsekretariat hat die Aufgabe, das Protokoll über die Verhandlungen und Beschlüsse der Vollversammlung der Konferenz und über die Verhandlungen des Ständigen Rates der Bischöfe zu erstellen und den Mitgliedern der Konferenz zuzusenden und andere Vorlagen zu verfassen, deren Erstellung ihm vom Vorsitzenden der Konferenz oder vom Ständigen Rat übertragen worden sind; es hat ferner die Aufgabe, den benachbarten Bischofskonferenzen die Akten und die übrigen Dokumente zuzuschicken, die ihnen aufgrund der Anordnung der Vollversammlung oder des Ständigen Rates zugestellt werden sollen (c. 458).*

⁶⁹ Por. tamże, kan. 458 § 1 i 2; por. także Paweł VI, *Motu proprio Ecclesiae Sanctae*, w: PPK, t. I, z. 1, s. 75, nr 101 § 5: *Powiązania między Konferencjami Biskupimi, zwłaszcza sąsiednich krajów, mogą się dokonywać w sposób korzystny i właściwy za pośrednictwem Sekretariatu tych Konferencji.*

⁷⁰ Por. F. Ramos, *Le Diocesi nel Codice di Diritto Canonico. Studio giuridico – pastorale sulla organizzazione ed i raggruppamenti delle Chiese particolari*, Roma 1997, s. 328.

⁷¹ Por. *Statuto*, art. 4 § 5.

⁷² Por. tamże, § 6.

wyodrębnić dwa typy komisji: stałe i czasowe (*ad tempus*). Pierwsze są powoływane po to, aby w sposób permanentny zajęły się rozwiązywaniem określonego rodzaju problemów lub sprawami odnoszącymi się do szczególnej kategorii osób. Natomiast drugie mają charakter doraźny i ich ustanawianie wynika z aktualnych potrzeb, na przykład są powoływane w celu przygotowania zebrania plenarnego bądź jakiegoś sympozjum czy kongresu biskupów. Komisje czasowe mogą być tworzone przez prezydium⁷³. Z powoływaniem różnego rodzaju komisji wiąże się niebezpieczeństwo nadmiernej biurokratyzacji struktur wewnętrznych Rady Konferencji Biskupów Europy.

Dążąc do zagwarantowania prawnej autonomii Kościoła partykularnego i komunii każdego biskupa diecezjalnego z Głową Kolegium Biskupów oraz jego członkami, motu proprio *Apostolos suos* podkreśla konieczność rewizji organizacji wewnętrznej Konferencji Episkopatu w celu uregulowania funkcjonowania jej urzędów i komisji⁷⁴. W związku z tym nakazuje się *unikać biurokratyzacji urzędów i komisji działających w okresach pomiędzy zebraniem plenarnym, ponieważ istnieją one po to, aby pomagać biskupom, a nie by ich zastępować*⁷⁵. G. Ghirlanda zwraca uwagę na fakt, że już członkowie komisji zajmującej się przygotowaniem nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego byli zgodni w opinii co do tego, iż Konferencje nie powinny stać się organem biurokratycznym ze zbyt rozległą władzą, czyli czymś w rodzaju Kurii pośredniej między Kurią rzymską a Kuriami diecezjalnymi⁷⁶.

To samo niebezpieczeństwo dotyczy zebrań międzynarodowych Konferencji Episkopatów, których przykładem jest omawiana tutaj Rada Konferencji Biskupów Europy. W przemówieniu 19 grudnia 1978 r., skierowanym do gremium członków tej instytucji, Jan Paweł II podkreślił, że instancje regionalne i kontynentalne nie mogą w zakresie podejmowania decyzji przejmować władzy Konferencji Episkopatów i poszczególnych biskupów, lecz powinny w swojej działalności kierować się konkretnymi wytycznymi Stolicy Apostolskiej oraz działać zawsze w ścisłej jedności z Biskupem Rzymu⁷⁷. Nadmierne mnożenie pośrednich instancji hierarchicznych między Stolicą Apostolską a poszczególnymi biskupami uderzałoby bowiem w ochronę jedności kościelnej oraz autonomii poszczególnych Konferencji Episkopatów i samych biskupów diecezjalnych. Biorąc pod uwagę fakt, iż w przypadku

⁷³ Por. tamże, art. 4 § 4.

⁷⁴ Por. A. Antón, *Le Conferenze episcopali: un aiuto ai vescovi*, „La Civiltà Cattolica”, 150 (1999), z. 1, s. 334; por. tenże, *La carta apostólica MP Apostolos Suos de Juan Pablo: Se reafirman algunos puntos claves, mientras muchos otras quedan abiertos a la investigación teológica y canonica*, „Gregorianum” 80 (1999) nr 2, s. 203.

⁷⁵ AS 18; por. P. Libera, *List apostolski motu proprio Jana Pawła II Apostolos Suos – wezwanie do przemyślenia statusu Konferencji Episkopatu*, w: *Służcie Panu z weselem*, pod red. I. Deca, t. I, Wrocław 2000, s. 274–275.

⁷⁶ Por. G. Ghirlanda, *M. P. Apostolos suos sulle Conferenze dei Vescovi*, „Periodica” 88 (1999), s. 643.

⁷⁷ Por. G. Feliciani, *Le conferenze episcopali*, w: *Collegialità e primato...*, s. 211.

zinstytucjonalizowanych form współpracy na poziomie międzynarodowym biskupi mają ograniczoną możliwość kontroli ich działalności rozluźnienie więzi tych instytucji z najwyższą władzą Kościoła oraz przyznanie im zbyt rozległych prerogatyw mogłoby narażać te struktury na manipulację ze strony różnych grup⁷⁸.

Wszelkie wydatki związane z funkcjonowaniem Rady Konferencji Biskupów Europy są pokrywane z dobrowolnych opłat, jakie wnoszą na miarę swoich możliwości poszczególne Konferencje Episkopatów⁷⁹. Jeżeli chodzi o zmianę statutu dokonuje się ona pod warunkiem uzyskania zgody dwóch trzecich członków Rady obdarzonych prawem głosu decydującego oraz po otrzymaniu aprobaty ze strony Stolicy Apostolskiej⁸⁰.

DEKLARACJE CCEE

Każde zebranie plenarne jako organ kolektywny Konferencji Episkopatu jest prawidłowo ukonstytuowane pod względem prawnym, o ile przybędzie chociaż minimalna liczba jej członków konieczna do tego, aby można było przyjąć, że organ jest w działaniu. Według norm ogólnych Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. ustalenie takiego *quorum* należy do prawa lub statutów kolegium. W przypadku braku prawnych dyspozycji w tej materii przyjmuje się jako *quorum* obecność bezwzględnej większości osób wchodzących w skład danego organu⁸¹.

Biorąc pod uwagę przepisy statutowe Rady Konferencji Biskupów Europy odnośnie do liczby obecnych osób potrzebnej do przeprowadzania głosowania w różnych sprawach poza wyjątkiem uchwalania deklaracji, należy stwierdzić, iż są one zgodne z ogólną regułą wyrażoną przez prawodawcę kościelnego w kanonie 119⁸². Warto przy tym zauważyć, że wspomniana norma kodeksowa w odróżnieniu od treści kanonów 127 i 166 domaga się takiego samego *quorum* przy podejmowaniu określonych decyzji, jak i przy dokonywaniu wyborów na urzędy, czyli obecności absolutnej większości członków kolegium⁸³. Normy poprzedniego statutu Rady ograniczały się jedynie do mówienia, że wybory należy przeprowadzić zgodnie z kanonami Kodeksu Prawa Kanonicznego⁸⁴. W tym kontekście obecne przepisy wydają się o wiele bardziej precyzyjne, ponieważ odnoszą się także do innego rodzaju aktów kolegialnych niż wybory.

⁷⁸ Por. F. Ramos, *Le Chiese particolari e i loro raggruppamenti*, Roma 2000, s. 404.

⁷⁹ Por. *Statuto*, art. 7.

⁸⁰ Por. tamże, art. 8.

⁸¹ Por. KPK, kan. 119; por. także J.I. Arrieta, *Diritto dell'organizzazione...*, s. 134.

⁸² Por. *Statuto*, art. 4 § 1: *Gli atti collegiali si compiono a norma can. 119 nn. 1i 2 del CJC*.

⁸³ Por. *Commento al Codice di Diritto Canonico* (a cura di P. Pinto), Città del Vaticano 2001, s. 73: *Differentemente da quanto prescritto dal cann. 127 e 166, il can. 119 richiede tanto per le elezioni quanto per le decisioni, la presenza della maggioranza assoluta dei membri del collegio*.

⁸⁴ Por. *Normae directivae (die 10 ianuarii anno 1977)*, art. 5: *Electiones fiunt ad normas CIC*.

Pojęciem różnym od wspomnianego powyżej *quorum* wymaganego do ukonstytuowania się organu kolektywnego jest tak zwane *quorum działania* (*quorum di attività*), czyli minimalna liczba członków potrzebna do tego, aby można było podjąć konkretną uchwałę. Czasami bowiem – jak słusznie zauważa J.I. Arrieta – w celu rozważenia decyzji o szczególnym znaczeniu prawo lub norma statutowa mogą ustanowić większą liczbę osób obecnych w stosunku do tej koniecznej do powołania zgromadzenia⁸⁵. Sytuacja ta odnosi się również do Rady Konferencji Biskupów Europy, która w swoich statutach postanawia, że do wydania deklaracji potrzeba zgody przynajmniej dwóch trzecich obecnych członków⁸⁶. Norma ta stanowi wierne odzwierciedlenie dyspozycji prawodawcy kodeksowego odnośnie do uchwał Konferencji Episkopatu o charakterze prawnie zobowiązującym⁸⁷. Różnica między tym przepisem a nakazem wynikającym z kanonu 119 § 2 wydaje się oczywista. Przy uchwalaniu dekretów ogólnych osiągnięcie większości absolutnej nie jest warunkiem wystarczającym, ponieważ prawo powszechne domaga się większości kwalifikowanej, czyli dwóch trzecich głosów wszystkich członków Konferencji z głosem decydującym⁸⁸.

Jednakże pomiędzy dekretami ogólnymi wydawanymi na płaszczyźnie Konferencji Episkopatów a deklaracjami Rady Konferencji Biskupów Europy istnieje zasadnicza różnica, gdyż te ostatnie nie mogą być prawnie zobowiązującymi. Różna wartość prawna tych aktów wynika z natury samej Rady, która została scharakteryzowana jako organizm komunii, nie mającej inicjatywy ustawodawczej, jaka przysługuje Konferencjom Episkopatów. Według opinii J. González-Ayesty odpowiednia ocena znaczenia deklaracji Rady Konferencji Biskupów Europy może być uczyniona tylko *a posteriori*, ponieważ w sprawowaniu władzy rządzenia w Kościele istnieją czasami akty, które, mimo, że nie są formalnie wiążące, to jednak mają nie obojętny wpływ⁸⁹.

W kontekście powyższych rozważań należy zauważyć, iż niektórzy kanoniści rozważają hipotezę przyznania zebraniom międzynarodowym Konferencji Episkopatów władzy ustawodawczej w określonych sprawach⁹⁰. A. Antón postuluje na przykład stworzenie nowego typu kontynentalnych zebrań Konferencji Episkopatów, które przekształciłyby się w organa ustawodawcze, podejmujące decyzje w ważnych sprawach odnoszących się do życia wszystkich Kościołów party-

⁸⁵ Por. J.I. Arrieta, *Diritto dell'organizzazione...*, s. 134.

⁸⁶ Por. *Statuto*, art. 4 § 1: *Le dichiarazioni del Consiglio delle Conferenze dei Vescovi d'Europa possono essere emesse qualora, presenti almeno idue terzi dei membri, vi sia unanimità...*

⁸⁷ Por. KPK, kan. 455 § 2.

⁸⁸ Por. S. di Carlo, *Il potere normativo delle conferenze episcopali*, „*Ius Ecclesiae*”, 13 (2001), s. 158–159.

⁸⁹ Por. J. González-Ayesta, art.cyt., s. 400.

⁹⁰ Por. G. Feliciani, *Le conferenze episcopali*, w: *Collegialità e primato...*, s. 211.

kularnych całego kontynentu przy zachowaniu tożsamości prawnej poszczególnych Kościołów i ich ścisłej autonomii w *communio ecclesiarum*⁹¹.

Pozostaje jednak fakt, iż w Liście Kongregacji ds. Biskupów i Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów, skierowanym do przewodniczących Konferencji Episkopatów w związku z rewizją statutów Konferencji, stwierdza się, iż „obowiązujące prawodawstwo i specjalne normy odnośnie deklaracji doktrynalnych (motu proprio *Apostolos suos*, nr 22) nie przewidują, aby akty magisterialne i akty legislacyjne mogły być podejmowane przez kilka Konferencji przy wspólnym działaniu lub przez zebrania międzynarodowe tychże Konferencji. Tak więc akt magisterialny, aby mógł być uważany za autentyczny, niech będzie wysunięty przez poszczególne Konferencje Episkopatów. W przypadku, gdyby uważano za konieczne działanie *in solidum* wielu Konferencji, musiałoby ono zostać uzgodnione ze Stolicą Apostolską, która w poszczególnych przypadkach wskaże normy, jakich należy przestrzegać”⁹². Zdolność do wydawania deklaracji doktrynalnych, stanowiących autentyczne magisterium, o którym mowa w kanonie 753 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r., nie przysługuje zatem zrzeszeniom Konferencji Episkopatów ani działaniom wspólnym kilku Konferencji Episkopatów krajowych. W tych przypadkach, jak słusznie zauważa J.I. Arrieta ma zawsze zastosowanie kanon 459, który domaga się wyraźnej interwencji Stolicy Apostolskiej, ilekroć czynności i sposoby działania podejmowane przez Konferencje przybierają charakter międzynarodowy⁹³.

ZADANIA I FORMY DZIAŁALNOŚCI CCEE

Zadania Rady Konferencji Biskupów Europy są ściśle związane z procesem nowej ewangelizacji na obszarze europejskim i w znacznym stopniu wynikają z sytuacji Kościoła w Europie. Prawodawca statutowy wylicza kilka podstawowych

⁹¹ Por. A. Antón, *La tarea evangelizadora del Obispo...*, s. 308.

⁹² Congregatio pro Episcopis, *Lettera circolare ai Presidenti delle Conferenze Episcopali circa la revisione dei loro Statuti*, Communicationes 31 (1999) nr 1, art. 5: *La disciplina universale e la normative specifica per le dichiarazioni dottrinali (A.S., 22), non prevedono che gli atti magisteriali e gli atti legislative possano essere posti da più Conferenze con una loro azione congiunta o dalle riunioni internazionali di esse. Quindi l'atto magisteriale, per essere considerato autentico, sia posto dalle singole Conferenze Episcopali. Nell'eventualità che si ritenesse necessaria un'azione "in solidum" di più Conferenze, essa dovrebbe essere autorizzata dalla Santa Sede, che nei singoli casi indicherà le necessarie norme da osservare.* Na ten temat por. mój artykuł: *Autorytet doktrynalny Konferencji Episkopatów w świetle norm Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. i motu proprio Apostolos suos z 21 maja 1998 r.*, w: *Na przełomie wieków. Księga jubileuszowa dedykowana pierwszemu biskupowi łowickiemu Alojzemu Orszulikowi*, pod red. A. Luter, Łowicz 2005, s. 209–228, a szczególnie s. 217 i 221.

⁹³ Por. J.I. Arrieta, *La revisione degli statuti delle conferenze episcopali*, „*Ius Ecclesiae*”, 11 (1999), s. 581.

funkcji Rady, które wiążą się z celami, jakie ta instytucja ma do zrealizowania⁹⁴. Rada Konferencji Biskupów Europy podejmuje współpracę z krajowymi Konferencjami Episkopatów oraz ze zgromadzeniami i radami Konferencji Episkopatów innych kontynentów. Ważnym obszarem działania Rady są kontakty ekumeniczne z przedstawicielami innych wyznań chrześcijańskich. Przejawem jej działalności w tym zakresie jest współpraca z Konferencją Kościołów Europy. Poza tym pełni ona rolę centrum przekazu różnych informacji, środków, a także doświadczeń duszpasterskich⁹⁵. Poprzez swoją funkcję Rada staje się „wiarygodnym świadkiem i prawomocnym rzecznikiem znaczącej obecności Kościoła”, reprezentującym wspólnotę wiernych w życiu międzynarodowym oraz pełni rolę partnera w dialogu z opinią publiczną⁹⁶. Norma statutowa odnosząca się do tak zwanej współpracy specjalnej podkreśla zaangażowanie Rady na rzecz procesów integracji, czego wyrazem jest obowiązek ścisłej współpracy Komisji Episkopatów Wspólnoty Europejskiej z Radą Konferencji Biskupów Europy i jej organami⁹⁷. Działalność Rady umożliwia Kościołowi katolickiemu śledzenie procesów integracyjnych i ocenianie ich w świetle katolickiej nauki społecznej.

Prawodawca statutowy wyróżnia różne formy działalności zebrania plenarnego Rady Konferencji Biskupów Europy. Zalicza do nich: zwoływanie kongresów lub sympozjów biskupów, gdy przemawiają za tym okoliczności i konieczność duszpasterska. Ponadto zebranie plenarne ma prawo zwoływać tzw. zebrania *sektoru*, na które zapraszani są biskupi pełniący w poszczególnych Konferencjach Episkopatów szczególne funkcje, np. zajmujący się sprawami duszpasterstwa migrantów bądź kwestią środków masowego przekazu. W granicach kompetencji zebrań plenarnych Rady znajduje się również zwoływanie europejskich zebrań ekumenicznych oraz inna działalność, mająca na celu realizację funkcji, o których mowa w dwóch pierwszych artykułach obecnego statutu. Przed podjęciem jakichkolwiek decyzji prawodawca zaleca wnieść interpelację do Stolicy Apostolskiej, która powinna być zaproszona do wzięcia udziału w kongresach i zebraniach⁹⁸. Za zgodą prezydium sekretarz generalny zaprasza na wspólne spotkanie sekretarzy Konferencji Episkopatów Europy w celu wymiany informacji i dyskusji nad wspólnymi problemami⁹⁹.

⁹⁴ Por. *Statuto*, art. 1.

⁹⁵ Por. tamże, art. 2.

⁹⁶ Por. M. Stępnia, *Europa osób i narodów. Problemy integracji europejskiej w nauczaniu społecznym Kościoła. Od Leona XIII do Jana Pawła II*, Łódź 2002, s. 160.

⁹⁷ Por. *Statuto*, art. 5.

⁹⁸ Por. tamże, art. 6 § 1.

⁹⁹ Por. tamże, § 2.

PODSUMOWANIE

Śledząc proces kształtowania się struktury prawnej Rady Konferencji Biskupów Europy, na podstawie analizy kolejnych jej statutów można wysunąć wnioski, iż zmiany w normach statutowych, jakie były wprowadzane na przestrzeni lat, miały na celu dostosowanie tej instytucji do zmieniających się warunków ewangelizacji narodów Europy oraz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. i dokumentów Stolicy Apostolskiej. Niebagatelny wpływ na reorganizację struktur Rady wywarło niewątpliwie nauczanie Jana Pawła II na temat integracji narodów Europy i roli, jaką w niej mogłaby odegrać ta nowa instytucja, jednocząca episkopaty Wschodu i Zachodu w zakresie wspólnej wymiany informacji i doświadczeń duszpasterskich. Temu też miały służyć konkretne zmiany norm odnośnie do składu personalnego czy funkcjonowania, mające na celu bardziej skuteczną realizację powierzonych Radzie zadań, tak aby można było pomnażać dobra Kościoła powszechnego i poszczególnych Kościołów partykularnych w Europie, a tym samym przyczyniać się do budowania jedności ponad istniejącymi podziałami natury społeczno-politycznej.

Kończąc powyższe rozważania nad statusem teologicznym i prawnym Rady Konferencji Biskupów Europy, należy stwierdzić za Janem Pawłem II, iż „stanowi ona niezwykle doniosłą i profetyczną rzeczywistość i wskazuje drogę, którą należy podążać z przekonaniem i odwagą”¹⁰⁰. Rada Konferencji Biskupów Europy spełnia ważną rolę w procesie nowej ewangelizacji na kontynencie europejskim oraz przyczynia się do umacniania wielorakich relacji między różnymi grupami, wchodzącymi w skład wspólnoty kościelnej i państwowej, jak również z Kościołami i narodami innych kontynentów. Od strony struktury prawnej zalicza się do grona zebrań międzynarodowych Konferencji Episkopatów, które różnią się od krajowych Konferencji zarówno pod względem składu personalnego, jak i charakteru wydawanych deklaracji. Podstaw teologicznych tego typu instytucji należy upatrywać w eklezjologii komunii oraz w zasadzie kolegialności biskupów. Doceniając wagę i przydatność kontynentalnych federacji Konferencji Episkopatów, Jan Paweł II w posynodalnej Adhortacji apostolskiej *Pastores gregis*, stwierdza, iż „stanowią one wielką pomoc w pobudzaniu współpracy pomiędzy Konferencjami Episkopatów różnych narodów, która w tych czasach »globalizacji« okazuje się szczególnie konieczna, by stawić czoło wyzwaniom i urzeczywistnić »globalizację solidarności«”¹⁰¹.

¹⁰⁰ Jan Paweł II, *Przemówienie do uczestników VI Sympozjum Rady Konferencji Biskupów Europy*, 11 października 1985 r., „L'Osservatore Romano”, nr 10–12, 1985, s. 15.

¹⁰¹ *Pastores gregis*, nr 63.

FORMAZIONE DELLA STRUTTURA ORGANIZZATIVA E DEI PRINCIPI
DEL FUNZIONAMENTO DEL CONSIGLIO DELLE
CONFERENZE DEI VESCOVI D'EUROPA (CCEE)

Riassunto

Questo articolo è dedicato alla presentazione del processo della formazione della struttura organizzativa e del meccanismo di funzionamento del CCEE. Il CCEE è stato fondato per regolare le forme di collaborazione fra i singoli episcopati in Europa. Nei giorni 23–24 del marzo 1971, dal iniziativa del papa Paolo VI, una riunione di diciassette rappresentanti delle conferenze episcopali europee è stata organizzata. Hanno approvato le norme direttive del CCEE, hanno disegnato il presidente, due vice presidenti e membri del secretariato. Il 10 gennaio 1977 la Congregazione per i Vescovi ha approvato il CCEE e ne ha riconosciuto gli statuti *ad experimentum*.

Le esigenze legate al processo della nuova evangelizzazione e gli eventi del 1989 hanno indicato la necessità della riorganizzazione della struttura del Consiglio. Alla domanda del papa Giovanni Paolo II, i presidenti delle conferenze episcopali europee sono stati nominati membri ordinari del Consiglio. Si sono impegnati nella realizzazione della riforma della struttura del CCEE, che ha portato alla redazione degli statuti nuovi, approvati il 2 dicembre 1995 dalla Santa Sede.

Alla luce delle norme degli statuti attuali, il CCEE appare come istituzione diversa dalle conferenze episcopali nazionali, perchè non è composto da singoli vescovi, ma dalle conferenze episcopali intere, che mandano i loro rappresentanti per partecipare alle assemblee plenarie. Il CCEE non possiede il potere legislativo in differenza alle conferenze episcopali di ogni paese, perchè la sua funzione si limita alla garanzia di collaborazione fra gli episcopati delle nazioni europee.

Slova kluczowe: Rada Konferencji Biskupów Europy, statut, struktura prawna, reorganizacja